

Liðilígg frásøgn — orð og setningar verða lagað eftir innihaldi

Hanus Andreassen:
Við tendraðum lyktum
Sögur Valdemar
Dalsgaard
Hitt føroyska studentafelagið í Keymannahavn 1982
153 síður
kr. 80,—

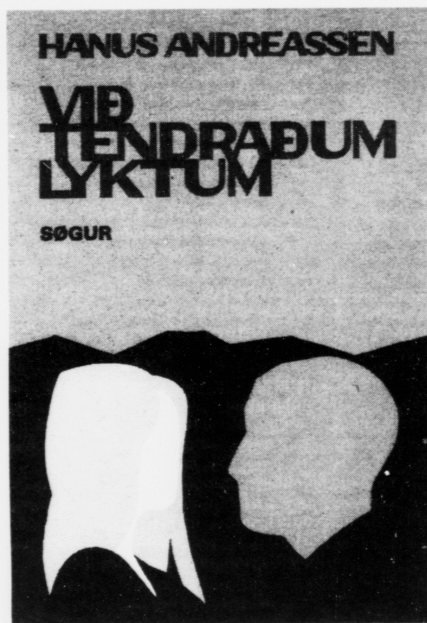
«Er veruleikin ikki nóg goður, gykla vit okkum ein annan veruleika» (s. 34), skrivar Hanus Andreassen m.a. í nýggja stuttsgusavni sínum «Við tendraðum lyktum», og kann hetta takast sum ein aðaltáttur í hesum søgunum. Fyri at lýsa veruleikan fyri okkum sum hann er, og sum hann kann vera, skrivar Hanus um lívið í tí føroyska studentastórbynum, um føroyingin sum kemur heim aftur at vitja, um (reyðhærðar) kvinnur hann er skotin í, um dreingin Edmund, sum varnast at hann ikki er drongur longur; hann skrivar um eina stevnuferð, hann ger til Sólhavnar á Oygni Grønu saman við vinmanni sínum og andans vini teirra Edgar Allan Poe. Og so skrivar hann um keisaran Karla Magnus.

Hanus Andreassen byggir sínar søgur upp á einfaldan hátt. Framgangshátturin frá søgu til søgu er lítið skiftandi. Fortíð verður sett móti nútíð, bygd móti stórbýi, drongur móti gentu og skilagóðar grundir verða settar móti kenslum. Høvundin borar í evnunum, og kemur hvørjaferð fram til forvitnisligar niðurstøður.

Í søguni «Aymée» letur hann høvuðspersónin greiða frá víðurskiftum sínum til fornminnisovn, stavkirjur, glyptotekir, gamlar borgir og øll hesi húsini, sum fólk halda tað vera sína skyldu at vitja av og á, og sum tey gera langar og dýrar ferðir til onnur lond fyri at siggja. Hann orkar ikki fyri teimum, og ger alt hann kann fyri at sleppa undan at fara inn í tey. Men hann staðfestir tó, at um hann brúkar sitt vit, dugir hann ikki at siggja, hvi ein skal hava nakað ímóti fornum lutum. «Kunnleiki til forn-

ar siðmenningar eigur at vera ein neyðugur partur av tí andiligu útgerðini hjá nútíðarmenniskjanum» (s. 39). Og hetta haldi eg, at Hanus Andreassen undirstrikar fleiri ferðir í søgunum, eitt nú í tí siðsøguliga endurminningarbrotinum «Keisarin og eg», sum eg skal koma aftur til seinni. Eitt annað dømi við frálíkum symbolikki, sum eisini lýsir samanbrestin millum fortíð og nútíð, er í søguni «Á hinari breytini», tá ið høvuðspersónurin setist inn í ein hýruvogn og koyrir niðan á oynna, fer síðani til gongu og sýgur alla ta gomlu mentanina til sín. Umframt at lata høvuðspersónin uppliva alt hetta, eydnast tað eisini høvundanum at greiða soleiðis frá, at lesarin fær eina «hóming av, at tíðin er ein breyt, og at tú knappliga, meðan tú gongur, dettur niður í gjøgnum eitt hol - og er á eini aðrari breyt...» gjørdari úr fortíð og skýming og hógvi, breytini hjá abbum og omnum og langabbum og langommum tinum» (s. 102).

Enn eitt dømi skal eg taka fram, sum visir tann áhuga høvundin hevur fyri ósystematiseraðum fornminnum. Í søguni «Við Edgar Allan Poe í Sólhavn», lýsir hann Oyyna Grønu, sum tann oyggin í landi okkara, har nakað hendi. Í dag sært tú alla staðni í Sólhavn minni um ta horvnu gulllúðina: tom pakkhus, stongdar krambuðir við brotnum rútum og slottini sum nú standa litfarin og forfallin við flusnandi maling. Hann hugsar um ta klippiskahvitu helluna, um tær harðmæltu fiskakonurnar, um sluppinar og reiðararnar. «Tann tíðin er farin nú... Men minnini eftir hana gera, at tann vitjandi, tá hann er farin avstað aftur, í huganum goymir ein dām av nostalgiskum yndi» (s. 80). — Hetta var nútíðin hjá Martini Joensen, og sum hann víðgjörði í skaldsøgu sínum, hetta er fortíð í dag, og verður víðgjört sum fornminni bert 50 ára gamalt. Hetta sum Hanus ger: at fletta søgu og stuttsgu saman,

ger stil hansar uppaftur meira áhugaverdan.

Bygd/ stórbýur ella meginlandið/ oyggjarnar er eitt annað evni, sum Hanus Andreassen eisini víðger fleiri ferðir. Í søgunum «Holdsins morgun», «Á hinari breytini», «Keisarin og eg» lýsir hann bygdaumhvøvið, og tað fólk sum myndar hetta umhvøvi, børn og vaksin, gestir og vertir. Hann gevur okkum eisini frálíkar lýsingar av tí fysiska umhvøvinum á hesum støðum, og skrivar soleiðis um fjøll og dalar, geilar og tún, at tú kennir teg illani við, at sita í eini leðurluktandi hornasofu í stórbýnum og lesa hetta. Í søgunum «Aymée», og «Við Edgar Allan Poe í Sólhavn» letur høvundin persónarnar ferðast frá tí stóra til tað litla, og gevur teimum leiklut sum eygleiðarar. Í søgunum «Gull» og «Á leirfótum» eru vit stódd millum ungfolk í einum fremmandum umhvøvi, sum høvundin eisini kennir væl.

Og eitt aftrat sum ferð eftir ferð kemur fram í søgunum er ein lovprisan av tí vakra og positiva í menniskjanum. Týðligast haldi eg hetta kemur fram í fyrstu søguni «Bræv til

eitt blomstur», ið er ein kærleikssøga til lívið, og appellerar til tað vakra, tað góða í okkum. Eisini kemur hetta fram í teimum kenslubornu, víðhvørt nakað drúgvu og einstáttaðu lýsingunum av kvinnuni. Best er Hanus sloppin frá sínum kenslubornu lýsingum í teimum fornum, har hann setir nútíðarmenniskjað inn í nútíðarmhvøvið: t.d. í landslagslýsingini (s. 96) tá ið hann ytst á fjallatromini letur bygdina koma undan niðri í botninum og lata seg upp sum ein «veldugan maling». Ella tá ið hann lýsir menniskjuni, sum eru flutt inn í teir nýggju studentagarðarnar »og halda seg vera nýggj, nýggj sum reolinar úr eik, nýggj sum skriviborðini úr teaktræ...» (s. 27). Um hvørvislýsingar hansara eru ofta so sterkar, at tú, meðan, tú lesur, merkir sviðan í eygunum av Ajaxroykinum »ið lekur út ígjøgnum lyklarholini í kamarshurðunum eftir hvørja káta veitslu» (s. 27).

«Keisarin og eg» eitur síðsta brotið í bókini. Brot, — tí eg haldi at innihaldsliga er hetta heldur eitt siðsøguligt endur-

minningarbrot enn eitt stuttsga. Høvundin visir á, hvussu stóran týðning føroysku kvæðaskaldskapurin hevur fyri tey, »ið skriva ella yrkja ella eittast at hava áhuga fyri føroyskum skaldskapi...» (s. 151). Eg haldi, at henda frálíka lýsingin av kvæðaskaldskapi okkara, sæð fyrst við óvitaeygum og síðani við vaksnamannaeygum, hevði betri komið til sín rætt í eini bókmentasøgu heldur enn í einum søgusavni.

Frásøghátturin hjá Hanusi er sera liðilíggur. Hann lagar orð og setningar eftir tí innihaldi hann skrivar um. Tað liggur raðið fyri hjá honum at orða seg, og kann hann á henda hátt frá søgu til søgu varðveita sambandið við lesaran. Har hann er mest kensluborin kundi teksturin uttan himpr verðið settur upp sum yrking; aðrastaðni kunnu setningarnir verða langir og frágreiðandi við nógvum innskotum; men hesin skiftandi málsligi stíllurin tykist at hava eitt náttúrligt samband við innihaldið í søgunum.

Viðvíkjandi tí málsliga kann eg bara siga, at eg eri visur í, at tað er ikki av tilvild, at Hanus nýtir orð sum t.d. betala, begynna, praktfull, aroma. Men hvi so brúka orð sum tign, tá ið vit kunnu siga værdigheit, og vindil, tá ið vit kunnu siga sigar?

Í fleiri av søgunum kom fyrri skaldslig brot eftir útlendskar høvundar, endurgivin á upprunamálinum. Í hesum sambandi hevur høvundin, aftast í bókini, skrivað nakrar viðmerkningar, har hann annaðhvørt tyðir ella greiðir nærri frá fremmandum hugtøkum, sum koma fyrri í tekstinum. Tá ið farið verður undir at gera viðmerkningar til ein tekst, stingur spurningurin seg skjótt upp: hvat skal viðmerkjast og hvat skal ikki? Eg haldi, at tað er eitt fint tiltak við hesum viðmerkingtonum, kanska serliga í Hanusar føri, tí hann nýtir víðhvørt hugtøk, ið kanska standa einum óskulaðum lesara fremmand.

Eg sakni tó eina við-

merking ella upplýsing, og tað er, tá ið Hanus skrivar um fólkayrkjaran á Oygni Grønu, »ið — umframt at vera ein gudborin spottari, hvørt hvøssu og væl telgdu tættir fáa handismann, sakførara, prest og prædikumann at skelva á mjúku høgindum — hevur prisað kvinnuni í ørindum sum hesum» (s. 79). Síðani verður eitt ørindi prentað, og tað er eyðsæð av oman fyri endurgivna broti og av ørindinum, at hetta ørindi eigur Hanus Andreassen ikki sjálvur, hóast einki er sjálmerkt um hetta. Lýsingin av fólkayrkjaranum minnir ikki sørt um eitt ávist føroyskt skald, og ørindið finna vit aftur í yrkingini hjá Poul F., ið byrjar: Tú dregur meg, sum ein magnetur (Ramar risti hann rúnirnar, s. 13).

Nú vil onkur siga, at hetta eru smáting og hevur einki við tað skaldsliga at gera. Eg haldi, at smáting kunnu eisini vera við at oyðileggja tað skaldsliga virði. Tá ið vit í skaldskapinum endurgeva okkara egnu høvundar, hvi so ikki upplýsa um tað? hvi bara upplýsa tá ið vit endurgeva Solsjenitsyn, Rosu Luxemburg, Shakespeare og óhnr.

Søgurnar hjá Hanusi Andreassen eru góðar, tær eru skrivaðar soleiðis at lesarin verður sitandi, til hann er liðugur. Kanska kennir hann seg sjálfvan aftur onkustaðni? Kanska roynir hann at finna fram til hvør persónur líkast høvundanum mest? Ti hóast flestu søgurnar eru skrivaðar í 1. persóni, so eru nógvir fiktivir persónar til staðar. Tá ið eg las um Onnu í søguni «Á leirfótum», helt eg meg hava funnið fram til hvørji krøv ein goður høvundur setir til goðar søgur: «Anna er beint frameftir, har eru eingi skot og eingir myrkir krókar. Anna er heil, tað er tí, hon krevur nakað av øðrum, tað er tí, hon er glað uttan fyrilit, og tað er eisini tí, hon víðhvørt kann tykjað kold og náðleys, hon hýsir ongari miskunn við tí, hon er hálvt, veikt, ikki liðugt...» (s. 31–32).

Martin Næs